

บทบาทรการสร้างสันติภาพในทิเบตของทะเลลามะ*

ศิริวัฒน์ ครอบบุญ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

e-mail: buddha_mcu16@hotmail.com

บทคัดย่อ

องค์ทะเลลามะ ทรงเป็นผู้นำจิตวิญญาณและผู้นำสูงสุดแห่งทิเบต ได้รับการขนานพระนามว่า มหาสมุทรแห่งปัญญา ผู้นิยมแนวทางสันติวิธี และเสรีภาพ ทรงเป็นเสียงประกาศพระพุทธศาสนา ได้รับมติให้เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดด้านบทบาทการสร้างสันติภาพ และการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อประชาคมโลกท่ามกลางกระแสร้อนระอุ ของสงครามการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของจีน ที่มุ่งยึดครองทิเบต และการเบียดเบียนระหว่างชนชาติ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอบทบาทการสร้างสันติภาพ การเคารพสิทธิมนุษยชน ขั้นพื้นฐาน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขององค์ทะเลลามะ ผู้ซึ่งไม่เคยสิ้นหวังที่ได้เสด็จไปยังองค์การสหประชาชาติ เพื่อเรียกร้องสันติภาพ การอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิต รูปแบบการปกครองตนเอง ในวิถีทางแห่งสันติและเมตตา สันติภาพ คือ การที่คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้งกัน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน หนทางที่จะนำโลกไปสู่สันติภาพได้นั้น ประชาคมโลก ต้องปรับทัศนคติในการบริหารความขัดแย้งทางความคิด ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง การนิยมความรุนแรง ด้วยการพูดคุยเจรจา เพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และร่วมกันผลักดันให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก ผลจากการเรียกร้องสันติภาพ ขององค์ทะเลลามะ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือหยุดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การทำลายทางวัฒนธรรม การเผาศาสนสถาน และการยุตินโยบายขยายประชากรจีนเข้าไปในทิเบต จึงทำให้คณะกรรมการรางวัลโนเบล ได้มอบรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ แด่องค์ทะเลลามะ ที่ทรงเรียกร้องให้ยุติการใช้ความรุนแรง และทำให้เกิดเสรีภาพแก่ประชาชนชาวทิเบตได้ในที่สุด

คำสำคัญ : บทบาท, สันติภาพ, ทิเบต, ทะเลลามะ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

The Role of His Holiness Dalai Lama for Peace in Tibet

Sirawat Krongbun

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

e-mail: buddha_mcu16@hotmail.com

ABSTRACT

His Holiness Dalai Lama is the spiritual leader and also the supreme leader of Tibet. The Dalai lama is called as the ocean of intelligence. He holds the peaceful way and freedom. He is also as if the mouthpiece of the Buddhism. He was voted to be one of the most influential people in supporting peace and creating changes in global community during genocide war outbreak. The war is an attempt of China to take control the Tibet. The purpose of this research is to present the role of His Holiness Dalai Lama in supporting peace, in respect fundamental human rights and in maintaining culture, nature and environment. He has never been despair in asking for peace, for maintaining culture and way of life of the Tibetan people, and for self-governance by peaceful way and Metta. Peace is that people in community live together without conflict and respect each other rights. The way leading the world to peace is that global community should adjust attitude in management the conflict of opinion, the differences of culture, races, religions, politics, forcible and violent means, by speaking and negotiation for love, unity, peaceful co-existence and support world peace.

The result from asking for peace by His Holiness Dalai Lama is the change, which is bringing the end of genocide, destroying culture and religious sites, and the Policy of Population Transfer of Chinese citizens into Tibet. For this reason, the Nobel Price committee had selected His Holiness Dalai Lama to be the winner of the Nobel Peace Price, because he succeeded in asking for stopping violence and in bringing freedom for the Tibetan people.

Keywords : Role; Peace; Tibet; His Holiness Dalai Lama

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างจีนกับทิเบต เกิดขึ้นมานานนับศตวรรษ ทิเบตเปรียบเสมือน “ขุมสมบัติแห่งทิศประจิม” เพราะเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางความมั่นคงของจีน เป็นรัฐกันชนแบ่งประเทศจีนกับประเทศอินเดีย เป็นเส้นทางการค้าสายประวัติศาสตร์ในอดีต และปัจจุบันจะเป็นประตูทางการค้าเชื่อมระหว่างสองมหาอำนาจใหม่อย่างจีนและอินเดีย ทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีนและชาวทิเบตก็เป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าหนึ่ง ในจำนวน 56 เผ่าของจีน มีประวัติความเป็นมาหลายพันปี ศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมา สาขาต่าง ๆ ของชาวทิเบตต่างทำสงครามกัน เพื่อตั้งตัวเป็นใหญ่ และรวบรวมทิเบตให้เป็นปึกแผ่น (คล่อง ศิริประภาธรรม, 2549) จีนเข้ายึดครองทิเบต ได้ทำลายล้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ศาสนา และความเป็นหนึ่งเดียวของทิเบตอย่างเป็นระบบ โดยการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ทำลายศิลปะ ประวัติศาสตร์ วัตถุทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดจนลามะต่างถูกจำคุก ฆราวาส และถูกฆ่า ศาสนสถานของชาวพุทธมากกว่า 6,000 แห่งถูกทำลาย สัญลักษณ์หรือวัตถุศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ถ้าไม่ถูกทำลายก็ถูกขายทอดตลาด จะเห็นได้ว่าความรู้สึกของชาวทิเบต มีชีวิตผูกพันกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และสิ่งที่ชาวทิเบตหวาดกลัวที่สุดคือการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของพลเมืองจีนเข้ามาสู่ทิเบต ในปัจจุบันประชาชนทิเบตเริ่มเอาอย่างประชาชนจีน ทำให้อารยธรรมทิเบตโบราณถูกทำลาย ซึ่งเป็นผลมาจากการโยกย้ายประชากร ทำให้ชาวทิเบตสูญเสียทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมทั้งวงศ์ตระกูล โดยเฉพาะผลกระทบที่รุนแรงที่สุด คือเกิดความแตกต่างของประชาชน และวัฒนธรรมขึ้น อีกทั้งนโยบายของจีนอนุญาตให้มีบุตรเพียงคนเดียว ทำให้ผู้หญิงทิเบตหลายพันคนถูกบังคับให้ทำแท้งและทำหมัน ซึ่งขัดกับความเชื่อทางศาสนา และยังสร้างความไม่สมดุลของประชากรระหว่างจีนกับทิเบตอีกด้วย (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชัญเสน, 2542)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทการสร้างสันติภาพ การเคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขององค์ทะเลลามะ ที่ทรงเรียกร้องให้ประเทศจีนยุติการส่งกองทหารเข้ามาในทิเบต เพื่อให้ทิเบตยอมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของคอมมิวนิสต์จีน การบีบบังคับด้วยกำลังทหาร ย่อมเป็นการรุกรานโดยแท้ トラบโดที่มีการใช้กำลังทหารบังคับประชาชนชาวทิเบต ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นชัดว่า ชาติใหญ่รังแกชาติที่อ่อนแอ นอกจากนี้ ทิเบตยังเรียกร้องต่อสหประชาชาติว่า การที่จีนบุกรุกเข้ามาเหนือพรหมแดนของทิเบต ได้ก่อความผิดต่าง ๆ ซึ่งขัดต่อหลักกฎหมาย อันเป็นที่ยอมรับกัน (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2556) มีเนื้อหาโดยสรุปคือ มีการยึดทรัพย์สินสมบัติของชาวทิเบต ทำให้ปราศจากการ

ครองชีพ จนถึงต้องอดตายกันเป็นจำนวนมาก ชายหญิงและเด็กถูกนำเข้าสู่มลุมกรรมกร ถูกทรมานทารุณบังคับให้ทำงาน โดยไม่มีค่าจ้าง ใช้วิธีการอันป่าเถื่อน เพื่อให้ชายหญิงเป็นหมัน จะได้ให้สิ้นเชื้อชาติทิเบต มีการฆ่าฟันชาวทิเบตอย่างโหดร้าย ทั้ง ๆ ที่หาความผิดมิได้

องค์ทะเลลามะ มีบทบาทอย่างสำคัญในการเรียกร้องต่อองค์การสหประชาชาติ และนานาชาติอารยประเทศ ให้จินยุติการใช้ความรุนแรง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การทำลายศาสนสถาน การลิดรอนสิทธิในการแสดงสิทธิขั้นพื้นฐาน การพูดแสดงความคิดเห็น การเคลื่อนไหว การนับถือศาสนา แม้ว่า พระองค์จะทรงลี้ภัยที่เมืองธรรมศาลา ประเทศอินเดียก็ตาม แต่ก็ทรงเสนอและรณรงค์ให้ทิเบตเป็นเขตสันติภาพ ปราศจากอาวุธนิวเคลียร์ และให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดถึงกำหนดให้วันที่ 10 มีนาคมของทุกปี เป็นวันเรียกร้องเสรีภาพแห่งชาติทิเบต (Tibetan National Uprising Day) อีกด้วย (พระมหาจุฑาเทพเรติขวชิโร, 2537) เพื่อให้ประชาคมโลกได้รับรู้วิถีแห่งการต่อสู้โดยสันติและเมตตา อหิงสา การเคารพสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความไม่สิ้นหวังในการหวนคืนมาตุภูมิประเทศ ความอดทน ความธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของประเทศตน ขององค์ทะเลลามะที่จะยึดถือเป็นแบบอย่างในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก หรือในประเทศที่มีความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ทางการเมือง ความแตกต่างทางความคิด ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ ค่านิยม และความเชื่อทางศาสนา

บทบาทขององค์ทะเลลามะในการสร้างสันติภาพกับสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน

ทิเบตเคยเป็นประเทศเอกราช มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยมี จิน อินเดีย ภูฐาน เนปาล มองโกเลีย ปากีสถาน และพม่า เป็นประเทศเพื่อนบ้าน สมญานามประการหนึ่งของประเทศทิเบตที่ชาวโลกรู้จักกันเป็นอย่างดีนั่นก็คือ ประเทศหลังคาโลก (The Roof of the World) หรือแดนสวรรค์ (Shangri-la) ก็เพราะมีภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ในที่สูงเสียดฟ้า ในยุคเริ่มต้น ไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองประเทศ ถัดมามีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองประเทศ และต่อมาองค์ทะเลลามะ เป็นผู้ปกครองประเทศทั้งทางอาณาจักรและศาสนจักรของทิเบต (H.H. Dalai Lama is the Head of the State and the Spiritual Leader of the Tibetan people) ด้วยความที่ทิเบตกับจีนเป็นประเทศเพื่อนบ้านกัน และในยุคสมัยนั้น ที่มีการหวั่นเกรงครอบครองดินแดนของประเทศอื่น เพื่อต้องการแสดงความยิ่งใหญ่ และเพื่อต้องการขยายอาณาจักร จินกับทิเบตจึงเคยรุกรานซึ่งกันและกันหลายต่อหลายครั้ง และต่างก็พลัดแพ้พลัดชนะกันเป็นธรรมดา ต่อมาเมื่อปี 2502 จินได้ยึดครองดินแดนประเทศทิเบตได้แบบเบ็ดเสร็จ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประเทศทิเบตก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีน (พระมหาจุฑาเทพเรติขวชิโร, 2553)

การรุกรานของจีนมีเหตุผลสามประการที่ก่อให้เกิดจีนอยากได้ทิเบต

1. ทิเบตมีดินแดนที่กว้างขวางแต่มีประชากรเพียง 3-6 ล้าน จีนมีพลเมืองถึง 1.357 ล้าน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศจีนมักประสบทุกข์ภัย ซึ่งต่างจากทิเบต จึงอยากได้ทิเบตเข้าไว้ในการปกครอง

2. ประเทศจีนมีทรัพยากรมาก ยังไม่ได้นำมาใช้ เพราะไม่เคยคิดว่าร่ำรวยกันในโลก จีนอ้างว่า พัฒนาให้ทิเบตได้มาก แต่ข้อเท็จจริง การพัฒนานั้นมีใช้เพื่อชาวทิเบต หากแต่เพื่อชาวจีน

3. ประเทศจีนประสงค์จะปกครองทั่วทวีปเอเชียโดยเฉพาะทิเบต เพราะทิเบต มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์มาก ภูเขาสูง ๆ เหมาะสำหรับฐานทัพตรวจดสมัยใหม่ อันจะส่งโจมตีอินเดีย ปากีสถาน พม่าและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ แล้วจีนก็จะได้ยึดครองประเทศนั้น (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2556)

ภายหลังจากที่ทิเบตได้เป็นเอกราชตั้งแต่ปี พ.ศ. 2455 ถึง พ.ศ. 2493 เป็นเวลา 38 ปี ในที่สุดทิเบต ก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน อีกวาระหนึ่ง และปัญหาทิเบตก็เข้าสู่สถานการณ์ของโลกปัจจุบัน องค์ทะไลลามะทรงตัดสินพระทัย เสด็จลี้ภัยไปยังอินเดีย แม้หนทางจะยากลำบาก และทุรกันดาร ภายหลังได้เกิดจลาจลอย่างขนานใหญ่ขึ้นในกรุงลาซา ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และสถานที่ต่าง ๆ ได้รับความเสียหายอย่างหนัก จึงทรงประกาศจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นที่ป้อมลุนด์เซ่ดของ ดาบลโซดานูบ ชายแดนทิเบต ก่อนที่จะเสด็จลี้พระองค์เข้าไปในประเทศอินเดีย ในการนี้ จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาฝ่ายทิเบต เป็นที่รู้จักของชาวโลกอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน และกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของพุทธศาสนานิกายเซนในโลกตะวันตก อาจเป็นไปได้ที่ต่อไปในอนาคต ชุมชนทิเบตทางตอนเหนือของอินเดีย จะมีส่วนฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับคืนมาสู่ภาคเหนือของอินเดีย ดินแดนที่ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นบ่อเกิดของพระพุทธศาสนา

องค์ทะไลลามะและชาวทิเบต ประสบความล้มเหลวในการการลุกฮือต่อต้านการปกครองของจีน หนีไปลี้ภัยในเมืองธรรมศาลาในอินเดีย ในปี 2502 หลังจีนส่งทหารกวาดล้างผู้ลี้ภัยประท้วงในทิเบต จีนชี้ว่า พระองค์เป็นนักแบ่งแยกดินแดน ปัจจุบันพระองค์ยึด “ทางสายกลาง” โดยขอเพียงสิทธิปกครองตนเองให้ทิเบต ไม่ใช่แยกเอกราช ในปี 2554 พระองค์ส่งมอบตำแหน่งผู้นำทิเบตให้นายลือปซัง ชันเกย์ ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำรัฐบาลพลัดถิ่นของทิเบต รัฐบาลพลัดถิ่นมีกระทรวงต่าง ๆ ทั้งหมด 7 กระทรวง (คำว่า “กระทรวง” รัฐบาลทิเบตพลัดถิ่นใช้คำว่า department) คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงความมั่นคง กระทรวง

ข้อมูลข่าวสารและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศาสนา และวัฒนธรรม (พระมหาหุ่งเพชร ดิกขวิโร, 2553)

ปี พ.ศ. 2497 องค์ทะไลลามะเสด็จกรุงปักกิ่ง ทรงหาหรือปัญหาที่เบตกับผู้นำจีน นับตั้งแต่เหมา เจ๋อตง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน จูเต๋อ รองประธานพรรค โจว เอ็น ไหล นายกรัฐมนตรี และหลิว เฉา ซี ประธานาธิบดี ในเวลาต่อมาของจีน จีนได้เสนอให้ตั้ง “คณะกรรมการเตรียมการ เพื่อการปกครองตนเองของทิเบต” โดยมีกรรมการ 51 คน เป็นผู้แทนจีน 5 คน นอกนั้นเป็นชาวทิเบตทั้งหมด เมืองคทะไลลามะทรงเป็นประธาน ปันเซนลามะกับผู้แทนจีนคนหนึ่งเป็นรองประธาน มีหน้าที่เตรียมการให้ทิเบต เป็นเขตปกครองตนเอง นอกจากนี้ทะเลลามะทรงได้รับเชิญ ให้เข้าร่วมประชุมรัฐสภาของจีนด้วย (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษัฎเสนา, 2538) ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ ส่อเค้าจะได้รับผลกระทบจากกรณี ประธานาธิบดีบารัก โอบามา พบหาหรืออย่างไม่เป็นทางการ กับองค์ทะไลลามะ ผู้นำทางจิตวิญญาณของทิเบต ที่ทำเนียบประธานาธิบดี เมื่อ 21 ก.พ.2557 แม้ว่า ก่อนหน้านั้นในวันเดียวกัน จีนออกแถลงการณ์เตือนว่าการพบปะดังกล่าว จะถือเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของจีนอย่างร้ายแรง เพราะองค์ทะไลลามะ เป็นผู้สนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดนในทิเบตของจีน และการพบปะถ้ามีขึ้น จะส่งผลเสียอย่างมากต่อความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ ทั้งนี้ การพบปะระหว่างประธานาธิบดีโอบามาและทะเลลามะในครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ 3 โดยมีแถลงการณ์หลังเสร็จสิ้นการพูดคุยระบุว่า สหรัฐฯ สนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางศาสนา อนุรักษณ์าฏศิลป์ทิเบต ภาษา และวัฒนธรรมของทิเบต แต่ยืนยันไม่สนับสนุนให้ทิเบตแยกตัวเป็นเอกราช (พระมหาบุญไทย ปุณณมโน, 2553) จากกรณีนี้ จะเห็นได้ว่า การพบกันระหว่างผู้นำประเทศมหาอำนาจ และผู้นำทางด้านศาสนา ที่ทำเนียบขาว โดยที่ บารัค โอบามา กล่าวยกย่ององค์ดาไลลามะ ที่ยึดมั่นในแนวทางที่หลีกเลี่ยงความรุนแรง แต่ในขณะเดียวกัน จีนก็ไม่พอใจในการพบกันของผู้นำทั้งสอง เพราะจีนถือว่าทิเบตคือมณฑลหนึ่งของจีน ในขณะที่ชาวทิเบตถือว่า ทิเบตคือประเทศเอกราชมาก่อน ภายหลังถูกจีนยึดครอง ความเห็นของทั้งสองประเทศ จึงมีความขัดแย้งกันเรื่อยมา องค์ทะไลลามะได้เรียกร้องอิสรภาพ เพื่อให้ชาวทิเบตได้ปกครองตนเองมาเป็นเวลา 50 กว่าปีแล้ว ปัจจุบันองค์ทะไลลามะ มีถิ่นพำนักที่เมืองดาลัมสลา หรือที่เรียกติดปากคนไทยว่า “อัมมศาลา” มีรัฐบาลพลัดถิ่น มีคณะรัฐมนตรี โดยองค์ทะไลลามะเป็นผู้นำทั้งทางโลกและทางจิตวิญญาณ ในโลกนี้คงมีประเทศเดียวที่มีผู้นำทั้งทางโลกและทางศาสนาเป็นคน เดียวกัน

องค์ทะไลลามะ มีบทบาททั้งในทางศาสนาและการเมือง ในรอบหลายปีที่ผ่านมา พระองค์ยังคงเดินทางพบปะผู้นำประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แม้จะมีนโยบายแฝงทางการเมือง แต่สิ่งหนึ่ง

ที่มีผลตามมาคือชาวโลกได้รู้จักพระพุทธศาสนามากขึ้น และมีบุคคลผู้มีชื่อเสียงหลายท่านหันมานับถือพระพุทธศาสนาต้นตอแบบทิเบต ในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี จะมีงานใหญ่เฉลิมฉลองในกลุ่มชาวทิเบตที่เมืองธรรมศาลา ประเทศอินเดีย ในช่วงเวลานั้น จะมีบุคคลผู้มีชื่อเสียงจากทุกมุมโลกเดินทางมาร่วมงาน และเขาเหล่านั้นจะได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวทิเบต ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับพระพุทธศาสนา ชนิดที่เรียกว่า “ศาสนาคือชีวิต ชีวิตคือศาสนา” (พระมหารุ่งเพชร ดิग्ขวิโร, 2537) และชาวทิเบตนั้น มีความผูกพันกับองค์ทะไลลามะ เพราะพระองค์ทรงเป็นสัญลักษณ์แห่งชาติทิเบตทั้งมวล นั่นคือ ความงามของประเทศ ความบริสุทธิ์ของแม่น้ำและทะเลสาบ ความสุขสวางของท้องฟ้า ความหนักแน่นของขุนเขา และความเข้มแข็งของประชาชนชาวทิเบต ด้วยเหตุผลที่ว่า พระองค์มีบทบาทอย่างสำคัญในการสร้างสันติภาพ และเรียกร้องอิสรภาพต่อองค์การสหประชาชาติ และผู้นำประเทศต่าง ๆ ที่พระองค์เสด็จไปเยือน ทรงมีผลงานอเนกประการ ซึ่งมีประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลก และผลงานเหล่านั้นล้วนเป็นที่ประจักษ์แจ้ง เช่น ด้านสันติภาพ ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบัน องค์ทะไลลามะ จึงนับเป็นผู้นำคนหนึ่งของโลกที่ได้รับการกล่าวถึงจากประชาคมโลก

แนวคิดขององค์ทะไลลามะกับสันติภาพ

ตลอดระยะเวลาที่องค์ทะไลลามะต่อสู้ดิ้นรนเพื่ออิสรภาพนั้น พระองค์ไม่เคยคำนึงถึงตัวเอง แต่ทรงคำนึงถึงสิทธิความเป็นอยู่ และอิสรภาพของประชาชนชายหญิง 6 ล้านคน สิ่งที่สำคัญที่สุดของมนุษยชาติ คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์ ในการนี้ประชาชนต้องเป็นอิสระ ในฐานะที่เป็นผู้อพยพมานานถึง 31 ปี ท้ายที่สุด ประชาชนชาวทิเบตต้องได้รับอิสรภาพ สอดคล้องกับแผนสันติภาพ 5 ประการ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษฎุเสน, 2542) ซึ่งองค์ทะไลลามะได้กล่าวสุนทรพจน์ ที่แคปปิตอลฮิลล์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ใจความว่า

1. ให้มีการยกระดับให้ทิเบตเป็นเขตสันติภาพ
2. ยกเลิกนโยบายการขนย้ายประชากรจีนเข้าสู่ทิเบต อันเป็นการข่มขู่ความอยู่รอดของชาวทิเบต ในฐานะชนชาติ
3. ให้เคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และอิสรภาพในประชาธิปไตยของชาวทิเบต
4. พินทุและป้องกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของทิเบต ยกเลิกการใช้ทิเบตเป็นที่ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ และที่ทิ้งกากนิวเคลียร์
5. เริ่มเจรจาอย่างจริงจังถึงฐานะในอนาคตในทิเบต และความสัมพันธ์ระหว่างทิเบตและชาวจีน

วิเคราะห์ข้อเสนอเกี่ยวกับแผนสันติภาพ 5 ประการนั้น ดังนี้

ประการที่ 1 ที่ให้มีการยกระดับให้ทิเบตเป็นเขตสันติภาพนั้น จะเห็นได้ว่า องค์ทะเลลามะ มีพระประสงค์ จะให้ทิเบตทั้งประเทศ รวมทั้งแคว้นอัมโดและคัม ในภาคตะวันออก ให้มีการยกระดับขึ้นเป็นเขตอธิปไตย คือการไม่เปิดเป็นขั้วกันและกัน เป็นการสอดคล้องกับสถานการณ์ของทิเบต ในฐานะเป็นชาติชาวพุทธที่ไร้สันติภาพ ซึ่งจีนเองก็ให้การสนับสนุนอยู่ หากเป็นไปได้ ก็จะทำให้ทิเบตมีบทบาทสืบเนื่องกับบทบาทที่เป็นมาแล้วในประวัติศาสตร์ ในการเป็นรัฐกันชนระหว่างประเทศมหาอำนาจในทวีป

ปัจจัยสำคัญในการเสนอเขตอธิปไตย ได้แก่

- ที่ราบสูงทิเบตจะเป็นเขตปลอดทหาร
- ในที่ราบสูงจะไม่มีการผลิต การทดสอบ หรือการเก็บอาวุธนิวเคลียร์ใด ๆ ทั้งสิ้น
- ที่ราบสูงของทิเบตจะยกระดับเป็นสวนธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุดในโลก จะมีกฎหมายเข้มงวดในการปกป้องชีวิตสัตว์ป่าและพรรณพืช การดักตวงผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และให้มีเวลาหมุนเวียน เพื่อไม่ให้ความสูญเสียกระทบถึงระบบนิเวศวิทยา และนโยบายการพัฒนาอย่างพอเพียง ก็จะนำมาใช้ในบริเวณที่มีประชากรหนาแน่น
- จะมีการห้ามอย่างเด็ดขาด ไม่ให้มีการผลิตหรือการใช้พลังงานนิวเคลียร์ และเทคโนโลยีที่จะผลิตกากที่เป็นพิษ
- นโยบายและทรัพยากรธรรมชาติ จะมุ่งไปที่การส่งเสริมสันติภาพและป้องกันสิ่งแวดล้อมองค์กรต่าง ๆ จะมุ่งไปสู่การส่งเสริมสันติภาพ ทุกชีวิตจะมีที่อยู่ในทิเบต
- จะมีการก่อตั้งองค์กรในส่วนภูมิภาคและระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในทิเบต

ตลอด 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ประชาชนทิเบตกว่า 1.25 ล้านคน ต้องสูญเสียชีวิตจากการอดอาหารตาย ถูกฆ่าตาย และฆ่าตัวเองตาย ประชาชนอีกหลายหมื่นอยู่ในที่คุมขัง ดังนั้น เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน ทิเบตจึงต้องการให้จีนถอนกำลังทหารที่ยึดครองอยู่เป็นจำนวนมากออกไปจากทิเบต เพราะสิ่งที่ย่ำเตือนชาวทิเบตอยู่ทุกวัน คือ ความทารุณกดขี่และความทุกข์ยากที่พวกเขาต้องเผชิญ ต่อกรณีข้อเรียกร้องแผนสันติภาพข้อที่ 1 นี้ จีนกลับมองว่า องค์ทะเลลามะ มีนโยบายแบ่งแยกดินแดน แต่เป้าหมายของพระองค์ ทรงประสงค์ให้เป็นเขตสันติภาพ ปลอดอาวุธ มีความไว้วางใจกันและกัน เป็นการเปิดโอกาสให้จีนมีความเจริญรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจ เพราะพระองค์ทรงตระหนักว่า การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิผล และเหมาะสมที่สุด ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง พระองค์เชื่อมั่นว่า สันติวิธีเป็นยุทธวิธีทางการเมืองที่จะสร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างกันของสองประเทศได้อย่างแท้จริง

ประการที่ 2 ยกเลิกนโยบายการขนย้ายประชากรจีนเข้าสู่ทิเบต อันเป็นการข่มขู่ความอยู่รอดของชาวทิเบตในฐานะชนชาตินั้น จะเห็นได้ว่า องค์ทะไลลามะทรงกังวลถึงการที่ชาวทิเบต ในฐานะที่เป็นเชื้อชาติหนึ่งกำลังถูกคุกคาม และอยู่ในภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะเมื่อประชาชนของจีนเริ่มอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าไปในทิเบต ตอนสมัย พ.ศ.2528 เป็นที่ชัดเจนว่า นโยบายของรัฐบาลจีนในปักกิ่ง พยายามที่จะขยายเผ่าพันธุ์ของชนชาติจีน การกระทำเช่นนี้เรียกว่า การกลืนชาติอย่างเงียบ ๆ ด้วยการลดจำนวนประชากรของทิเบตลงจนมีจำนวนเล็กน้อย กลายเป็นประชากรกลุ่มน้อยในประเทศของตนเอง การกระทำเช่นนี้ ต้องยุติการเคลื่อนย้ายประชากรจีนเข้าไปตั้งถิ่นฐานในทิเบต ผลที่เกิดขึ้นในทิเบตคือ จำนวนประชากรจีนมีมากกว่าชาวทิเบต เฉพาะในเมืองคินโด ซึ่งอยู่ในแคว้นอัมโด บ้านเกิดขององค์ทะไลลามะนั้น ตามสถิติของจีน ปรากฏว่ามีชาวจีน 2.5 ล้านคน ขณะที่ทิเบตมีประชากรเพียง 750,000 คน ปัจจุบันประมาณการว่า ประชากรจีนในทิเบตมีมากกว่า 7.5 ล้านคน ขณะที่ประชากรทิเบตมีอยู่เพียง 6 ล้านคน

การรุกรานของทุนที่ขัดแย้งกับวิถีชีวิตดั้งเดิมก่อให้เกิดความตึงเครียด ที่ร้อนระอุ ความตึงเครียดระหว่างจีน-ทิเบตถูกส่งสมมาเรื่อย ๆ กระทั่งรถไฟสายชิงไห่-ทิเบต เริ่มให้บริการในปี 2006 ชาวจีนฮั่นก็อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในทิเบตมากขึ้นเรื่อย ๆ นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชาวทิเบต ซึ่งเป็นชนท้องถิ่น ที่รู้สึกว่าการพัฒนา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนกำลังถูกคุกคาม ศาสนสถานทิเบตได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์อย่างสวยงาม ทว่าความสวยงามดังกล่าวมีขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวแสวงหาเท่านั้นเอง สุดท้ายความพยายามในการกลืนกลายชนชาติทิเบต ด้วยการสนับสนุนให้ชาวจีนฮั่นเข้าไปตั้งรกราก รวมทั้งกระบวนการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ เปลี่ยนวัฒนธรรมทิเบตให้เหลือสถานะเป็นเพียงวัตถุที่เสกได้เท่านั้น

ประการที่ 3 ให้เคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และอิสรภาพในประชาธิปไตยของชาวทิเบตนั้น องค์ทะไลลามะ ทรงพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า สิทธิมนุษยชนในทิเบตเป็นสิ่งที่ควรให้ความเคารพ ชาวทิเบตควรมีอิสระในการเจริญเติบโตทางวัฒนธรรม สติปัญญา เศรษฐกิจ และพัฒนาทางจิตใจ เพื่อจะได้มีอิสระในทางประชาธิปไตย การคุกคามสิทธิมนุษยชนในทิเบตเป็นกรณีที่น่าเศร้าที่สุดในโลก การกดขี่ในทิเบตนั้น กระทำตามนโยบายแบ่งแยกเชื้อชาติตามที่จีนเรียกว่า “การแบ่งแยกและการผสมผสาน” ในความเป็นจริง ชาวทิเบตเป็นเพียงประชากรชั้นสองในประเทศของตนเอง ปราศจากแม้สิทธิขั้นพื้นฐานในประชาธิปไตย และอิสรภาพในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาและการสอนศาสนา เป็นต้น

ประการที่ 4 ฟันฟุและป้องกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของทิเบต ยกเลิกการใช้ที่ดินทิเบตเป็นที่ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ และที่ทิ้งกากนิวเคลียร์ โดยองค์ทะไลลามะทรงเรียกร้องให้มีความ

พยายามอย่างจริงจัง ที่จะฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของทิเบต ทิเบตไม่ควรจะกลายเป็นดินแดนที่ทิ้งกากสารพิษนิวเคลียร์ และกลายเป็นแหล่งผลิตอาวุธนิวเคลียร์ ชาวทิเบตเองมีความเคารพในชีวิตในทุกรูปแบบ ความรู้สึกที่ฝังรากลึกในความเชื่อของชาวพุทธ ซึ่งห้ามทำอันตรายชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ ก่อนที่จีนจะเข้ามารุกราน ทิเบตเป็นประเทศที่มีความงามทางธรรมชาติ มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นเอก ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา องค์ทะเลาะ พยายามเรียกร้องให้จีนหยุดการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ และการทิ้งกากสารพิษนิวเคลียร์ แต่จีนกลับมีจุดมุ่งหมายไม่เฉพาะทิ้งกากสารพิษที่ตนผลิตเองเท่านั้น แต่ยังรับเอากากสารพิษจากต่างประเทศมาทิ้งในทิเบตอีกด้วย เพื่อเป็นการแลกกับค่าเงินตรา ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา จะส่งผลกระทบต่อภูมิภาคและโลกในที่สุด

ประการที่ 5 เริ่มเจรจาอย่างจริงจังถึงฐานะในอนาคตในทิเบต และความสัมพันธ์ระหว่างทิเบตและชาวจีน องค์ทะเลาะนั้น พยายามแสวงหาทางออกที่จะเป็นผลดีในระยะยาวกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งทิเบต จีน และประชาชนทั่วโลก จุดประสงค์ของพระองค์คือการนำสันติภาพมาสู่โลก โดยเริ่มต้นจากสันติภาพในภูมิภาค

สรุปว่า สันติภาพ เป็นพื้นฐานของความก้าวหน้า ความสุข และความมั่งคั่ง เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของชีวิต สันติภาพไม่ได้เป็นเพียงการปราศจากสงครามเท่านั้น หากแต่เป็นสถานะของจิตใจหรืออารมณ์แห่งความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น มีความรัก มีความรู้สึกว่าเป็นพี่น้องกัน เคารพและห่วงใยผู้อื่น ไม่ใช่ความรุนแรง เหมือนเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น ความโหดร้ายของสงครามซีเรีย สงครามชาวปาเลสไตน์กับชาวอิสราเอล การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดา โชมเลีย หรือแม้แต่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของจีนที่มู่ยี่ตครองทิเบต เป็นต้น เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงเป็นผู้นำในดวงใจของชาวทิเบต และของโลก และหลักแนวคิดคำสอนของท่านได้รับการตอบรับจากนานาชาติในด้านการรู้มหาวิทยาลัยและสถาบัน ในประเทศตะวันตก เป็นจำนวนมาก ได้ทูลถวายรางวัลสันติภาพ และถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตพระองค์ในเรื่องรางวัลระดับโลก คณะกรรมการรางวัลโนเบล ประเทศนอร์เวย์ ได้มอบ “รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ” แต่พระองค์ ในปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) ด้วยเหตุผลว่า “คณะกรรมการ ต้องการเน้นความเป็นจริงที่องค์ ทะเลาะ ได้พยายามต่อสู้ อย่างต่อเนื่อง และอย่างสันติ เพื่อปลดปล่อยทิเบตให้หลุดพ้นจากการกดขี่ของจีน ทรงเสนอหนทางแก้ไขปัญหา โดยเน้นเรื่องความอดทน และการเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อคุ้มครองมรดกทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของประชาชนทิเบต” (กฤตศรี สามะพุทธิ, 2549) พระองค์ทรงเสนอแผนสันติภาพห้าข้อ ซึ่งส่งผลให้สถานการณ์โดยรวมของภูมิภาคเอเชียเมดิเตอร์เรเนียนมากขึ้น แผนสันติภาพดังกล่าวได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวาง

จากบรรดาผู้นำประเทศ และฝ่ายนิติบัญญัติทั่วโลก และที่สำคัญแผนสันติภาพนี้ สะท้อนให้เห็นข้อเสนอขององค์ทะไลลามะ ที่มีเหตุผลอันสมควรในการที่จะหยุดการรุกรานอันโหดร้ายและยาวนานต่อบรรดาพสกนิกร พระองค์ยังได้ทรงยื่นไมตรีต่อชาวจีน ซึ่งพระองค์ถือเป็นพี่น้องด้วย เพราะทรงตระหนักว่าทั้งสองประเทศมีการนับถือศาสนาส่วนร่วมกัน ประวัติศาสตร์ร่วมกัน และเป็นเพื่อนบ้านที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ชาวจีนหลายคนมีความนิยมชมชอบในองค์ทะไลลามะอย่างลึกซึ้ง แม้พสกนิกรของพระองค์จะต้องทุกข์ทนต่อการถูกกดขี่ พระองค์ก็ยังเชื่อว่า ประเทศทั้งสองนี้ จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในฐานะเป็นประเทศเพื่อนบ้าน (กฤตศรี สามะพุทธิ, 2549)

สันติภาพของโลกไม่อาจเป็นปัญหามานานห้วงโยเฉพาะนักการเมืองสองสามคน คณะรัฐบาลสองสามคณะ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านทหารจำนวนไม่กี่คนได้อีกต่อไป โลกไม่มั่นคงปลอดภัย หากปล่อยเรื่องนี้ไว้ในกำมือของพวกเขา ดูเหมือนว่าคณะบุคคลเหล่านี้เชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการกำจัดสันติภาพที่แท้จริงออกไป และทำการเตรียมรบซึ่งเป็นอันตรายอย่างมหันต์ การตั้งหน้าตั้งตาแข่งขันอาวุธของพวกเขา ได้รับความชอบธรรมจากสภาวะที่ว่า “แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ” พวกเขาเชื่อว่า นโยบาย “ถ่วงดุลย์อำนาจ” จะสามารถรักษาสันติภาพไว้ได้ จึงมุ่งรักษาความมั่นคงปลอดภัยของโลกด้วยการส่งสมอาวุธร้ายแรง แต่การส่งสมอาวุธนานาชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาวุธนิวเคลียร์ในปัจจุบัน ได้สร้างภัยคุกคามต่ออนาคตของมวลมนุษยชาติ มากกว่าจะเป็นการคุ้มครองป้องกัน (พระพรหมบัณฑิต, 2559)

บทบาทขององค์ทะไลลามะด้านสิทธิมนุษยชน

ทิเบตเคยเป็นรัฐอิสระ แต่ถูกจีนใช้กำลังยึดครองเมื่อปี 2502 โดยอ้างว่า เพื่อต้องการปลดปล่อยและพัฒนาประเทศทิเบต ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จีนได้พยายามที่จะลบชาวทิเบตและวัฒนธรรมทิเบตให้หายไปจากแผนที่โลก การสืบสวนของคณะกรรมการนักกฎหมายนานาชาติ เมื่อปี พ.ศ.2503 พบว่า จีนได้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวทิเบตประมาณ 1.2 ล้านคน ศาสนสถานและสถาบันการศึกษาถูกทำลาย ชาวทิเบตถูกกลืนสิทธิ์ ในการแสดงสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมถึงการพูด การแสดงความคิดเห็น การเคลื่อนไหว และการนับถือศาสนาของตน สตรีทิเบตถูกบังคับให้ทำแท้งและทำหมัน เยาวชนทิเบตถูกกีดกันด้านการศึกษา การจับกุม การปราบปราม การลงโทษ และการคุมขังได้ถูกกระทำตามอำเภอใจตลอดระยะเวลา 45 ปี (พระมหาธูปเพชร์ ติกขุขิโร, 2537)

รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้จัดตั้งผู้ประสานงานพิเศษที่เรียกว่า “Special Coordinator for Tibet” เพื่อช่วยเหลือชาวทิเบต เมื่อปี ค.ศ.1998 ข้าหลวงใหญ่ที่ดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ซือนางแมรี โรบินสัน เดินทางไปเยือนทิเบต แม้จะมีการนัดประชุม

เจรจาเรื่องสันติภาพระหว่างตัวแทนรัฐบาลพลัดถิ่นของทิเบตกับฝ่ายจีนที่ปักกิ่ง แต่ก็ยังไม่มีความสำเร็จ การเจรจาอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด トラบโดที่ชาวทิเบตและเมืองลาซายังอยู่ในความสงบ ยังไม่มีการเนืองเลือดเกิดขึ้น ประเทศต่าง ๆ ก็สงวนท่าทีในเรื่องระหว่างทิเบตกับจีนทั้งนั้น เพราะไม่ยอมให้มีการกระทบกระเทือนในด้านการค้ากับจีน ซึ่งปัจจุบันเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในโลก (ศุภลักษณ์ สนธิชัย, 2548)

กระทรวงต่างประเทศสหรัฐ แสดงความเป็นห่วงต่อสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในทิเบต โดยได้เรียกร้องให้จีนทบทวนนโยบายการปกครองในทิเบต ที่อาจสร้างความตึงเครียดและส่งผลกระทบรุนแรงด้านศาสนาและวัฒนธรรมในภูมิภาค โรเบิร์ต วูด โฆษกกระทรวงต่างประเทศสหรัฐ กล่าวในแถลงการณ์ว่า การเจรจาระหว่างรัฐบาลในกรุงปักกิ่ง และตัวแทนขององค์ทะเลลามะ ผู้นำด้านจิตวิญญาณของชาวทิเบต อาจช่วยสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน ซึ่งสหรัฐเองให้ความเคารพในการรวมดินแดนของจีน และมองว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน สำนักข่าวบลูมเบิร์ก รายงานว่า ชาวทิเบตทั่วโลกได้จัดการชุมนุมรำลึกเหตุการณ์ครบรอบ 50 ปีของการที่ชาวทิเบตถูกฮึดต่อต้านการปกครองของจีน โดยองค์ทะเลลามะ ผู้นำจิตวิญญาณพลัดถิ่นของทิเบตรับว่า ดินแดนทิเบตภายใต้การปกครองของจีนนั้น ได้กลายเป็นนรกบนพื้นโลกไปแล้ว ขณะเดียวกัน นางฮิลลารี คลินตัน กล่าวว่า สหรัฐมีความวิตกกังวลต่อสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในจีน ซึ่งเป็นประเด็นที่เราไม่สามารถยื่นมือเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เหมือนกับประเด็นทางเศรษฐกิจหรือภาวะโลกร้อน ขณะที่ทางองค์กรสิทธิมนุษยชนหลายแห่ง ต่างเรียกร้องให้จีนคำนึงถึงสิทธิความเท่าเทียมกันของมนุษย์ด้วยเช่นกัน (อรชา สงค์พูล และปณิศา, 2552)

จากสถิติของสมาชิชาใหญ่ ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2504 อ้างถึงสถิติที่ 1353 (14) ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2502 ในปัญหาทิเบต ประเด็นพิจารณา สรุปได้ว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ละเมิดสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพ อันปรากฏอยู่ในกฎบัตรประชาชาติ รวมทั้งหลักที่ให้ประชาชนและประชาชาติเลือกวิถีทางของตนเอง ทั้งยังเป็นการเพิ่มวิกฤตการณ์ขึ้นในนานาชาติ กับทำให้ประชาชนต่างชาติดึงเกลียดชังกัน (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2556) มีประเด็นดังนี้

- 1) ยืนยันความเชื่อมั่น ว่าการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนและกฎบัตรสหประชาชาติเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความเจริญในทางสันติ ภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย
- 2) เรียกร้องอย่างหนักหน่วง ให้เลิกกระทำการที่ทำให้ทิเบตขาดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ ตลอดจนการเลือกวิถีทางแห่งตนเอง
- 3) ตั้งความหวังว่า ประชาชาติสมาชิกคงจะทำการเพื่อให้ได้ผลสมควรตามญัตตินี้

ความจริงก็คงเป็นความจริง คือ หลังจากการรุกรานของจีน ประชาชนชาวทิเบตต้องล้มตายลงกว่าล้านคน อันเป็นผลโดยตรงจากนโยบายของปักกิ่ง เมื่อสหประชาชาติพิจารณากรณี

ของทิเบตใน พ.ศ.2508 สหประชาชาติระบุชัดเจนว่า การที่จีนเข้ายึดครองทิเบตเป็น “การรุกราน” จงจำ ทรมาน เป็นความโหดร้าย ชาติความเป็นมนุษย์ และเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ต่อประชาชนทิเบตโดยทั่วไป” (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน 2538 : 314)

บทบาทขององค์ทะไลลามะด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์ทะไลลามะได้มีพระดำรัสแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า “วันนี้เรากำลังอยู่ในช่วงวิกฤต ชาติของเรามีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ซึ่งตอนนี้กำลังเผชิญหน้ากับความเสี่ยงต่อการล่มสลาย เราต้องการความช่วยเหลือจากประชาคมโลก เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของเรา วัฒนธรรมที่เป็นดั่งมรดกโลก การอนุรักษ์วัฒนธรรมอันเก่าแก่เช่นนี้ จึงไม่ใช่แค่หน้าที่ของชาติตนเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของประชาคมโลกทั้งหมดด้วย” จะเห็นได้ว่า จากพระดำรัสนี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า องค์ทะไลลามะ ทรงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม พระองค์จึงโปรดให้สร้างสถาบันนาฏศิลป์ทิเบตขึ้น เพราะชาติที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน หรือมีความเป็นอารยะ ล้วนมีนาฏกรรมประจำชาติ อันเป็นความภาคภูมิใจของชาตินั้น ๆ (พระมหาจุฬารัตน์ ติกขวิโร, 2537)

ชาวทิเบตรู้สึกว่าการที่รัฐบาลจีนพัฒนาทิเบต เพียงเพื่อรองรับปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรของจีน โดยสนับสนุนให้คนอพยพเข้าไปสู่เขตพัฒนาใหม่ การลงทุนสร้างทางรถไฟสายใหม่ “ชิงไห่-ทิเบต” ก็เพื่อสร้างโอกาสในการกระจายคนเข้าไปอยู่อาศัย ใช้สอยทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรอื่น ๆ อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การที่ชาวฮั่นที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในทิเบต ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมทิเบตแทบจะเลือนหายไปหมด อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ ชาวทิเบตไม่รู้หนังสือเป็นจำนวนมาก ทำให้พวกเขาเสียเปรียบชาวฮั่น ที่อพยพเข้ามาทำมาหากินในทิเบต และกอบโกยผลประโยชน์ทุก ๆ อย่าง จากการค้า การท่องเที่ยว รัฐบาลจีนสนใจที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่จะประโยชน์ต่อชาวจีน โดยไม่ใส่ใจโครงการพัฒนาทางด้านสังคมอื่น ๆ ที่จะประโยชน์ต่อชาวทิเบตเลย หลังการลี้ภัยมายังอินเดีย องค์ทะไลลามะได้เคลื่อนไหวเรียกร้องอิสรภาพให้กับทิเบต อย่างไรก็ตาม ไม่มีประเทศใดให้การรับรองเอกราชของทิเบต หรือกล่าวประณามว่า จีนละเมิดอธิปไตยทิเบต ขอเรียกร้องที่นานาประเทศกล่าวประณามจีน ก็เป็นเพียงประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเท่านั้น ด้วยผลประโยชน์มหาศาล ต่อการเข้าไปลงทุนในตลาดที่มีกำลังบริโภคถึง 1,300 ล้านชีวิต ดังนั้น หลังทศวรรษ 1970 ที่สหรัฐอเมริกาหันมาจับมือกับแผ่นดินใหญ่ พร้อมกับยุติการสนับสนุนขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชทิเบต การเคลื่อนไหวของชาวทิเบต จึงเน้นที่การเคลื่อนไหวอย่างสันติ เพื่อรักษา

วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตน อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องเอกราชก็ยังฝังรากอยู่ในสำนึกของพวกเขามาก แต่หากใช้มุมมองด้านกฎหมาย ระหว่างประเทศเข้ามาพิจารณา ข้อถกเถียงของรัฐบาลจีนย่อมมีน้ำหนักกว่าทิเบต เนื่องจากจีนไม่เคยยอมรับว่าทิเบตเป็นประเทศเอกราช และพยายามฟื้นฟูอำนาจเหนือดินแดนมาตลอดและก็ได้จริง นอกจากนี้ประชาคมระหว่างประเทศ ก็ได้รับรองฐานะรัฐเอกราชของทิเบต (สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์, 2551)

ทิเบตเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของภูมิภาค อุดมไปด้วยแร่ธาตุสำคัญ เช่น เหล็ก ทองแดง บอแรกซ์ ยูเรเนียม โครไมต์ และทองคำ นอกจากนี้ยังมีหินอ่อนและหินแกรนิต เมื่อจีนยังไม่ได้เข้ามายึดครองทิเบตนั้น ชาวทิเบตยังชีพด้วยการทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านอาหารการกินทิเบตปลูกข้าวบาร์เลย์พอกินในประเทศบริโศก เนื้อสัตว์ที่เลี้ยงไว้มากคือ จามรี หรือแย็ก (สัตว์ใหญ่สี่เท้า มีเขาเหมือนควายและมีขนรุงรังตามตัว) ประมาณว่าในทิเบตมีการทำฟาร์มปศุสัตว์มากที่สุดในภูมิภาคนี้ มีจำนวนถึง 21 ล้านตัว ส่วนการค้าขายเกิดขึ้นโดยพ่อค้าเร่มาสินค้ามาจากต่างถิ่น หรือนักแสวงบุญเอาสิ่งของเครื่องใช้มาแลกเปลี่ยนกับอาหาร จีนเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของทิเบต สินค้าเข้าที่ทิเบตต้องการ และนำเข้าจากจีนคือ ใบชา เครื่องกระเบื้องเคลือบ เหล็ก และทองแดง ส่วนสินค้าออกของทิเบตคือ ขนสัตว์ และหนังสัตว์อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้ทิเบตเป็นที่รู้จักและเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจากทุกมุมโลก การท่องเที่ยวทำเงินรายได้มาสู่ชาวทิเบต แต่ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ทำลายความบริสุทธิ์สวยงามของธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม พระสงฆ์ตามวัดในทิเบตถูกนักท่องเที่ยวรบกวนจนไม่มีเวลาและสมาธิที่จะศึกษาพระธรรมวินัย บางวัด พระสงฆ์ต้องคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่หลังไหลมาเยื่อนอย่างไม่ขาดสาย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอาสิ่งๆที่ชาวทิเบตไม่รู้จักมาก่อน เช่น โรงน้ำชา ดิสโก้เธค ห้องคาราโอเกะ บาร์ และร้านค้า เข้ามาแพร่หลายในทิเบต เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวทิเบตไปจากเดิมมากมาย (ศุภลักษณ์ สนธิชัย, 2548)

ห้าสิบปีที่ผ่านมาภายใต้การปกครองของจีน วิถีชีวิต สภาพบ้านเมือง และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในทิเบตถูกทำลายลงไปมาก สิ่งท้องที่ทะเลาะลามะเป็นห่วง และต้องการมากกว่า การได้ประเทศคืน คือการได้ปกป้องทิเบตจากการถูกคุกคามทำลายธรรมชาติและสิทธิในการมีชีวิตและความเชื่อแบบทิเบต แม้ว่า สิทธิในการเรียกร้องอิสรภาพ เป็นประเทศอิสระนั้น เป็นของชาวทิเบตและองค์ทะไลลามะอย่างแน่นอน ไม่ว่าจะมองจากมุมมอง หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นใด แต่องค์ทะไลลามะและชาวทิเบตส่วนใหญ่ ก็เลือกที่จะรักษาสิ่งๆที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วน ยิ่งกว่าการมีประเทศเป็นของตนเอง รูปแบบเขตปกครองตนเองที่องค์ทะไลลามะ

เรียกร้องนั้น คือการที่จีนอนุญาตให้ทิเบตมีรูปแบบการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อของตนเอง โดยไม่ต้องขึ้นกับแนวคิดคอมมิวนิสต์ทุนนิยมเสรีจากรัฐบาลจีน ทิเบตต้องการเป็นเขตปลอดทหารและอาวุธ รวมถึงการทดลองนิวเคลียร์ สิ่งที่ทิเบตต้องการจะทำและทำได้จริง ๆ คือ การเรียกร้องความเห็นใจจากโลกและจีน ให้มาดูแลเอาใจใส่แก้ปัญหาทิเบตอย่างจริง ๆ จัง ๆ ให้โอกาสทิเบตได้ปกครองตนเองอย่างแท้จริง ให้มีโอกาสใช้ชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างสงบสุข และทำให้เกิดสันติภาพขึ้นในประเทศทั้งสองนั้นเอง ทิเบตเป็นประเทศที่อยู่บนเขาและเจียบสงบ มีธรรมชาติที่สวยงาม ปราศจากความวุ่นวายเร่ร่อน และชาวทิเบตก็มั่นคงในวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของตนเอง มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มุ่งปฏิบัติซัดเกลาให้จิตใจสงบเยือกเย็นเพื่อจักเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ก็ด้วยวิถีชีวิตของชาวทิเบตที่ดำรงชีวิตอยู่กับธรรมะ หรือธรรมชาติดอย่างมีความสุขเช่นนี้ จึงขอขนานนามทิเบตว่าเป็น “ประเทศธรรมะ” หรือ ประเทศ “แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” (Tibet: The Land of Dhamma) จึงเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งเมื่อทิเบตถูกประเทศเพื่อนบ้านคือจีนเข้ายึดครอง และยัดเยียดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามที่ตนเองต้องการ และอพยพผู้คนเข้าไปอยู่ในทิเบต แม้ว่าชาวทิเบตนั้นมั่นคงในวิถีชีวิตของตนเอง แต่สิ่งเหล่านี้ก็ได้ส่งผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของชาวทิเบต ผู้รักสงบสันติ โลกปัจจุบันของเราค่อนข้างมีความสับสนวุ่นวาย ทั้งจากผู้ก่อการร้าย การสะสมอาวุธนิวเคลียร์ และทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน (พระมหาธูปเพช ติกขโชโร, 2537)

ดังนั้น องค์ทะไลลามะ จึงทรงมีบทบาทสำคัญในการทรงเสนอและรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้คนที่อยู่ตามแนวเทือกเขาหิมาลัยได้ดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างมีสันติสุข ปัจจุบัน 2559 ชาวทิเบตหนึ่งแสนกว่าคนที่อินเดีย แม้พลัดประเทศมาแล้ว 57 ปี แต่ชาวทิเบตที่อินเดียก็ยังมั่นคงและดำรงวัฒนธรรมของตนย่อมเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจที่สามารถบอกได้ว่า “ถึงพลัดถิ่นหรือพลัดประเทศ แต่ก็ไม่พลัดวัฒนธรรม” (พระมหาธูปเพช ติกขโชโร, 2537)

บทสรุป

องค์ทะไลลามะ ได้รับการขนานพระนามว่า มหาสมุทรรแห่งปัญญา ทรงเป็นผู้นำจิตวิญญาณและผู้นำสูงสุดแห่งทิเบต ผู้ทรงเป็นกัลยาณมิตรในทางธรรมอันประเสริฐ เลิศด้วยจรรยาและปรีชาญาณ เป็นที่รู้จักกันในนามว่า เท็นซิน กยัตโซ ผู้ทรงเป็นยอดดวงเมธีสารพัดนึก และองค์นิรมาณกายของพระพุทธเจ้า ในภาคแห่งมหากรุณาธิคุณ หรือพระอวโลกิเตศวร ทรงเป็นรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ผู้แสวงหาเสรีภาพและสมานฉันท์โดยสันติวิธี ทรงเป็นพระประมุขทั้งฝ่ายศาสนาจักรและอาณาจักร ทรงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติภาพ การเคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

การอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กับชาวทิเบต โดยที่พระองค์ทรงเรียกร้องให้องค์การสหประชาชาติ และนานาชาติได้เห็นถึง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การเบียดเบียนระหว่างชนชาติ การละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน การทำลายทางวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจีน ที่กระทำต่อประชาชนชาวทิเบตตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา

องค์ทะเลลามะ ทรงเสนอแผนสันติภาพ 5 ประการ คือ ยกระดับให้ทิเบตเป็นเขตสันติภาพปลอดอาวุธนิวเคลียร์ ยุตินโยบายขยายประชากรจีนเข้าไปในทิเบต ซึ่งถือเป็นการกลืนชาติ เคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และอิสรภาพในประชาธิปไตย พื้นฟูและป้องกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของทิเบต และมีการเจรจาอย่างจริงจังถึงฐานะในอนาคตของทิเบต และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างทิเบตกับจีน นอกจากนี้จะทรงเรียกร้องแผนสันติภาพดังกล่าวแล้ว องค์ทะเลลามะยังทรงปลุกฝังจิตสำนึก ความภาคภูมิใจในดินแดนมาตุภูมิ โดยการก่อตั้งระบบการศึกษา ที่จะสั่งสอนอบรมเกี่ยวกับค่านิยมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของทิเบต โดยทรงใช้วิธีการสอนแบบสมัยใหม่ ทรงตระหนักถึงข้อเสีย และความไม่ยุติธรรมของระบบเก่า ทรงใส่พระทัยในชนชั้นล่างของสังคม

องค์ทะเลลามะ ทรงเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ในการพัฒนาทางธรรม เป็นตัวอย่างที่ยังมีลมหายใจของภิกษุผู้ประเสริฐสุดของพระพุทธศาสนา เป็นนักปฏิบัติที่เปี่ยมไปด้วยแรงบันดาลใจ เป็นผู้สอนโพธิสัตว์มรรค ทั้งทางด้านจริยธรรม ศาสนธรรม และปรัชญา ทรงใช้พระราชอำนาจแห่งองค์ประมุขิกายตันตระได้อย่างมีพลังและน่าภาคภูมิใจ และทรงชี้ให้เห็นว่า จริยธรรมนั้นมีความสำคัญยิ่งต่อนักการเมือง เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติธรรมในศาสนา คุณสมบัติของมนุษย์ อาทิ การมีศีลธรรม มีเมตตากรุณา รู้จักรับผิดชอบชั่วดี และมีปัญญา เหล่านี้เป็นพื้นฐานของอารยธรรมอันยิ่งใหญ่

พระองค์ไม่เพียงทรงสอนให้ผู้คนตระหนักถึงแก่นแท้ ของความเป็นมนุษย์ ในการรักและเมตตากรุณาต่อผู้อื่น หากยังทรงดำรงตนเป็นแบบอย่างอันประเสริฐให้แก่ผู้คน แนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่พระองค์ทรงมอบไว้ให้ ไม่เพียงจะนำสันติสุขมาสู่ใจของผู้นำไปประพฤติปฏิบัติ หากเมื่อเราต่างเป็นสิ่งแวดล้อมของกัน และกัน อนึ่ง โลกของเราค่อนข้างมีความสับสนวุ่นวาย ทั้งจากผู้ก่อการร้าย การสะสมอาวุธนิวเคลียร์ และทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน องค์ทะเลลามะแม้ทรงลี้ภัยที่อินเดีย แต่พระองค์ก็ทรงเสนอและรณรงค์ให้ทิเบตเป็นเขตสันติภาพ ปราศจากอาวุธนิวเคลียร์ และให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ผู้คนที่อยู่ตามแนวเทือกเขาหิมาลัยได้ดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างมีสันติสุข

สันติภาพ คือ การที่คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้งกัน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานของความก้าวหน้า ความสุขและความอกงาม เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

ต่อการดำรงอยู่ของชีวิต สันติภาพไม่ได้เป็นเพียงการปราศจากสงครามเท่านั้น หากแต่เป็นสถานะของจิตใจ หรืออารมณ์แห่งความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น มีความรัก มีความรู้สึกว่าเป็นพี่น้องกัน เคารพและห่วงใยผู้อื่น ไม่ใช่ความรุนแรง เหมือนเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต อนึ่ง องค์ทะไลลามะ ผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวทิเบต ได้กล่าวสุนทรพจน์เรียกร้องให้ผู้นำทางศาสนา ร่วมกันส่งเสริมสันติภาพ เนื่องใน “วันสันติภาพสากล” ณ กรุงนิวเดลี เมืองหลวงของอินเดีย ซึ่งตรงกับวันที่ 21 กันยายนของทุกปี โดยทรงคาดหวังว่าศตวรรษที่ 21 จะเป็นศตวรรษแห่งความสงบสุข เนื่องจากตลอดศตวรรษที่ผ่านมา เต็มไปด้วยสงครามและความไม่สงบมากมายทั่วโลก หนทางที่จะนำโลกไปสู่สันติภาพได้นั้น ประชาคมโลกจะต้องร่วมกันบริหารจัดการความขัดแย้งทางความคิด อุดมการณ์ทางการเมือง การนิยมความรุนแรง ความเชื่อสุดโต่งทางศาสนา ทศกคิตที่มีตัวเองเป็นศูนย์กลาง ด้วยการพูดคุยเจรจา ในประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ความรัก ความเมตตา โดยที่องค์ทะไลลามะได้ทรงเรียกร้องให้ศาสนาทุกศาสนาที่มีแนวคิดเรื่องความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ปรับทัศนคติเกี่ยวกับคำสอนของศาสนาของตนให้ถูกต้อง ร่วมกันผลักดันให้เป้าหมายดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการที่ได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ทะไลลามะ จะเห็นได้ว่า องค์ทะไลลามะนั้น ทรงเป็นผู้นำที่มีบทบาทในการสร้างสันติภาพ การเรียกร้องสิทธิมนุษยชนขึ้นพื้นฐานการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูปแบบการปกครองตนเอง ในวิถีทางแห่งสันติและเมตตา ทำเมตตาให้เป็นเหตุผล มองให้เห็นพุทธะแห่งการณธรรมภายในตน ทรงเป็นศูนย์รวมดวงใจของชาวทิเบตและของโลกทั้งมวล บทบาทและคำสอนพระองค์ ซึ่งเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต จึงได้รับการตอบรับจากนานาชาติอารยประเทศ และนำสันติภาพมาสู่จิตใจของมวลมนุษย์ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กฤตศรี สามะพุทธิ. (2549). *เข้าใจทะไลลามะ มหาสมุทรรแห่งปัญญา (Understanding the Dalai Lama)*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ หจก.สามลดา.
- คล่อง ศิริประภาธรรม. (2549). *ท่องเที่ยวประเทศจีน พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ: บริษัทสถาตาพับลิเคชั่น จำกัด.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน. (2538). *อัตชีวประวัติขององค์ทะไลลามะ อิสรภาพในการลี้ภัย พิมพ์ครั้งที่ 2*. ประพันธ์สาส์น, 2538.

_____. *อัตชีวประวัติขององค์ทะไลลามะ อิสรภาพในการลี้ภัย* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น, กรุงเทพฯ: 2542.

ปราชญา กล้าผจญ. (2540). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระมหาบุญไทย ปุณณมโน. (2559). *องค์ดาไลลามะประธานาธิบดีโอบามา จีนและทิเบต*. ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2559, จาก <http://www.cybervanaram.net/2009showall=&start=2>

พระพรหมบัณฑิต (2559). *พุทธวิธีสร้างสันติภาพ. ใน ที่ระลึกงานบำเพ็ญกุศล วันมุลนินิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ 52*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหารุ่งเพชร ดิถุขวิโร. (2551). *ทะไลลามะ ผู้นำที่ไม่เคยสิ้นหวัง ฉบับรักชาติยิ่งชีพ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ไทย-ทิเบต.

_____. (2537). *ทิเบตที่อินเดีย (Tibetans in India)*. กรุงเทพฯ: สONGสยาม.

_____. (2553). *ทิเบตที่อินเดีย Tibetans in India*. กรุงเทพฯ: สONGสยาม.

ศุภลักษณ์ สนธิชัย. (2548). *คู่มือนักท่องเที่ยวฉบับพกพา ทิเบต*. กรุงเทพฯ: อทิตตา.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2547). *ทฤษฎี และปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: อักษรพัฒนาพานิชย์.

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์. (2559). *‘เอกราช’ ทิเบต ผัน (ที่) เป็นจริง?* ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2559, จาก <http://www.manager.co.th>

สีมน แพล. (2546). *ดวงตาแห่งทิเบต Daughter of Tibet* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิริยะ.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2556). *แผ่นดินและประชากรของข้าพเจ้า อัตชีวประวัติของทะไลลามะแห่งทิเบต* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

อรสา สงค์พูล และปณิดา. (2559). *สหรัฐเป็นห่วงสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน เรียกร้องจีนทบทวนนโยบายในทิเบต*. ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2559, จาก <http://www.ryt9.com/s/iq01/537605>

Translated Thai References

Kritsri Samaphuthi. (2006). *Understanding the Dalai Lama*. Bangkok: Samlada Co., Ltd.

- Klong Sirapraphathum. (2006). *Chinese Tourism*. (2ndEdition). Bangkok: Tathata Publishing Co., Ltd.
- Chatsumal Kabilsing Sutthasen. (1995). *Dalai LamaBibliography: Freedom from Refugee*. (2ndEdition). Prapansarn Publishing.
- _____.*Dalai LamaBibliography: Freedom from Refugee*. (1999). (3rdEdition). Bangkok :Prapansarn Publishing.
- Pratya Klahajun. (1997). *Education Leader Behavior*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Phra Boonmahathai Phunyamano. *Dalai Lama, Obama, Chinese, and Tibet*. [Online]. Retrieved from <http://www.cybervanaram.net/2009showall=&start=2>
- Phra Mahaprayoon Thummajitto (Meeroe). (2016). *Buddhist Ways of Peace*. In Charitable Activityon Mahachulalongkornrajavidyalaya Day Year 52. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Pra Maharungphet Tikkakawachito. (2008). *Dalai Lama, The Hopeful Leader: The Patriots Edition*. Bangkok: Thai - Tibet Center.
- _____. *Tibetans in India*. (1994). 1st Edition. Bangkok: Song Siam Co., Ltd.
- _____.*Tibetans in India*. (2010). 1stEdition. Bangkok: Song Siam Co., Ltd.
- Suppaluk Sonthichai. (2005). *Tourist Manual: Tibet*. 1st Edition. Bangkok: Athita Publishing.
- Sanguan Suthilertarun. (2004). *Theory and Social Psychology Practice*. Bangkok: Aksorn Pattana Panich Publishing.
- Sithithep Ekkasitpong. (2016). Sovereignty of Tibet: Dream Comes True. [Online]. Retrieved from <http://www.manager.co.th>
- Srimon Prae. (2003). *Daughter of Tibet*. (2ndEdition). Bangkok: Wiriya Publishing on behalf of Wiriya Co., Ltd.
- Suoaluk Siwarut. (2013). *My Land and My people: Dalai Lama Bibliography*. (5thEdition). Bangkok: Ruen Kaew Printing.

Orrasa Wongpoon & Panaiyada. (2016). *United States Concern on Human Right and Asking China to Reform Policy in Tibet*. Retrieved March 2016 ,9, from <http://www.ryt9.com/s/iq01/537605>